

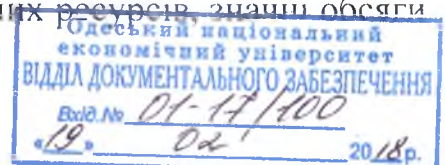
Спеціалізованій вченій раді
Д 41.055.01
Одеського національного
економічного університету

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Крєтова Дмитра Юрійовича на тему:
«Ринок банківського корпоративного кредиту в умовах економічної
циклічності»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дисертаційної роботи

Системні трансформації економічних систем в контексті глобалізаційних процесів зумовлюють деформації як реального, так і фінансового секторів. Розпочинаючись з грошово-кредитної сфери, кризові явища швидко поширюються на всі сектори економіки, що свідчить про тісний зв'язок банківської діяльності з циклічністю розвитку всієї економічної системи. Циклічність є закономірним явищем фінансово-господарського життя суспільства. При цьому коливання фаз циклу супроводжуються істотними модифікаціями структури економіки та банківського сектору. Банківський сектор розширює обсяги кредитування та інвестування на фазі економічного буму та скорочує їх на етапі економічного спаду. Прискорення коливань на кредитному ринку провокує прояви циклічності у реальному секторі економіки, а коливання кредитного циклу збільшують амплітуду економічного.

Сучасні умови функціонування банківського корпоративного кредитного ринку України: відсутність довгострокових кредитних ресурсів, значні обсяги

проблемних кредитів та резервів за ними, низька кредитоспроможність позичальників-юридичних осіб, доводять необхідність теоретичного осмислення взаємозв'язку циклічного розвитку економіки й кредитної діяльності банків з метою розробки дієвої антициклічної політики. Особливої актуальності набувають питання збалансування попиту на кредитні продукти та їх пропозиції, а також пошуку дієвих методів управління кредитними ризиками та процесами кредитування корпоративного сектору під впливом економічної циклічності. Тому дослідження, присвячені виявленню глибинної природи циклічного розвитку економіки та впливу банківської сфери на протікання економічних циклів, не втрачають своєї актуальності. Все це свідчить про актуальність та своєчасність представленої дисертаційної роботи.

Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – «гроші, фінанси і кредит» за напрямом № 28 («Механізм функціонування банківської системи, організація і управління діяльності банків, маркетинг у банківських операціях») та профілю спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вивчення дисертації та автореферату Д.Ю.Кретьова дає підстави зробити висновок, що основні наукові положення, рекомендації та пропозиції, розроблені автором у процесі дослідження та винесені на захист, повною мірою відповідають визначеній меті та сформульованим завданням дослідження. Науковий доробок автора полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, методичних підходів і прийомів дослідження функціонування банківського ринку корпоративних кредитів в умовах циклічного розвитку економіки, а також у розробленні конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення методів управління кредитним ризиком та

прогнозування динаміки кредитного ринку на різних фазах економічного циклу.

Автором чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, достатньо повно розкрито їх зміст у структурі дисертації та у викладі її головних положень. Аналіз змісту дисертаційної роботи, автореферату, а також опублікованих автором наукових праць за темою виконаного дослідження дозволяють зробити висновок про високий ступінь обґрунтованості та достатній рівень апробації отриманих результатів, що підтверджується поєднанням науково-теоретичних і методичних розробок, логікою дослідження та послідовністю викладу матеріалів, використанням надійної аналітичної та статистичної бази.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається її відповідністю законодавчо визначеним вимогам до переліку публічної інформації про ризики, що має розкриватися банками. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій автора також підтверджується використанням та опрацюванням значного обсягу літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів, використанням значного масиву статистичних даних, які проаналізовано, згруповано та систематизовано із застосуванням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Основні наукові положення, результати, висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на науково-практичних конференціях.

Зміст розділів дисертаційної роботи структуровано відповідно до теми і завдань дослідження, всі положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими та доведеними, а сформульовані автором пропозиції мають теоретичну цінність та практичну значущість.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані у дисертації, їх новизна

Положення наукової новизни, сформульовані та обґрунтовані в дисертаційній роботі Кретова Д.Ю., свідчать про особистий внесок автора у вирішення важливого наукового завдання, пов'язаного з розвитком теоретичних засад, вдосконаленням науково-методичних підходів і розробленням практичних рекомендацій щодо удосконалення методів управління кредитним ризиком та прогнозування розвитку корпоративного сектора банківського кредитного ринку в умовах економічної циклічності.

Серед вагомих наукових результатів, які дали можливість дисертанту досягти поставленої мети та вирішити сформульовані завдання, доцільно виокремити такі.

1. На особливу увагу заслуговує запропонований автором алгоритм використання кредитного таргетування з визначенням основних етапів його впровадження та виявленням специфіки кожного з етапів; важливим є визначення цільових орієнтирів державної кредитної політики та обґрунтування необхідності встановлення центральним банком кредитних квот та лімітів, які мають застосовуватися диференційовано для кожної з груп банків, які рекомендовано формувати за результатами кластерного аналізу залежно від якості кредитних портфелів банків; запропонована послідовність впровадження етапів кредитного таргетування створює умови для зменшення негативного впливу економічної циклічності на кредитування банками корпоративного сектору економіки та сприятиме розвитку пріоритетних галузей та підприємств (с. 65-67).

2. Важливе значення має запропонований автором підхід до імплементації алгоритму TAR-моделювання для аналізу ринку корпоративного кредитування України в умовах циклічності з використанням авторегресійних моделей; запропонований інструментарій моделювання, на

відміну від існуючих, дозволяє враховувати циклічність при прогнозуванні тенденцій розвитку ринку корпоративного кредитування в Україні (с. 146 - 159).

3. Серед наукових здобутків дисертації, які забезпечують подальший розвиток вже напрацьованих наукових позицій, слід відзначити науково-методичний підхід до управління кредитним ризиком банку при кредитуванні корпоративного сектору з урахуванням циклічності; особливістю запропоновано підходу, що відрізняє його від інших, є наявність модуля, призначеного для накопичення й аналізу інформації про чутливість банку до проявів економічного циклу, яка є індивідуальною та визначається обсягами, специфікою та складністю кредитних операцій конкретного банку, регіональною та галузевою диверсифікацією портфеля корпоративних кредитів (с. 70- 71).

4. Представляє науковий інтерес запропонована автором методика оцінки концентрації ринку, використання якої довело наявність квазіконкурентності на ринку корпоративного кредитування в регіональному розрізі; за результатами оцінювання обґрунтовано, що ринок корпоративного кредитування в Україні вимагає реформування з метою підвищення ефективності та усунення дисбалансів; для практичного використання запропонованого підходу сформовано систему нормативних значень ключових показників, що мають бути адаптовані до реалій України (с. 112-120).

5. Суттєвого розвитку в дисертаційній роботі набули методологічні засади оцінки рівня персистентності ринку корпоративного кредитування, використання яких дозволяє виявляти специфіку прояву довгострокової пам'яті ринку корпоративного кредитування на різних стадіях кредитного циклу; обґрунтовано, що для прогнозування ринкової динаміки доцільно враховувати чинники попиту та пропозиції на кредитному ринку залежно від фази економічного циклу; впровадження запропонованої моделі сприятиме підвищенню якості результатів прогнозування динаміки та кон'юнктури

ринку корпоративного кредитування (с. 132-140);

6. Автором поглиблено трактування понять «банківський корпоративний кредитний ринок» (с. 37), «кредитний цикл» (с. 55), «кредитне таргетування» (с. 64) та виявлено взаємозв'язок між ними; використання запропонованих дефініцій сприятиме подальшому розвитку понятійно-категоріального апарату дослідження кредитних відносин з урахуванням турбулентності та циклічності економічного розвитку;

7. Набули подальшого розвитку в дисертації методи та інструментарій управління кредитним ризиком, а саме: 1) запропоновано модель управління кредитним ризиком корпоративних позичальників, яка дозволяє враховувати чутливість кредитної діяльності банку до циклічності економіки; застосування цієї моделі сприятиме підвищенню якості аналізу кредитоспроможності корпоративних позичальників, прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо кредитування, адекватному розрахунку обсягів резервів для відшкодування можливих втрат за кредитами; 2) розроблено алгоритм реалізації контрциклічної кредитної політики банку та інструментарій (превентивний та реактивний) контрциклічного регулювання кредитного ризику банку, орієнтованого на врахування поточної фази кредитного циклу (с.169 – 180).

Теоретична цінність отриманих результатів дисертаційної роботи

Наукові положення і висновки, отримані за результатами дослідження, які стосуються поглиблення теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо врахування економічної циклічності у процесі організації кредитних відносин банків з корпоративними клієнтами, мають теоретичну цінність для подальших досліджень щодо підвищення ефективності банківського кредитування потреб розвитку корпоративного сектору економіки України у довгостроковій перспективі.

Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету. Зокрема, в межах теми «Роль банків у забезпеченні сталого розвитку фінансового ринку та реального сектору економіки України» (ДР № 0114U000276, 2014-2016 рр.) автором доведено вплив фінансової глобалізації на циклічність розвитку ринку корпоративного кредитування в Україні. У межах теми «Розвиток теоретико-методологічних положень системи ризик-менеджменту в банках» (ДР № 0117U002955, 2017-2021 рр.) запропоновано методику управління кредитним ризиком корпоративного позичальника, що враховує чутливість кредитної діяльності банку до циклічності економіки.

Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження

Запропоновані автором наукові положення та методичні рекомендації підвищують наукову обґрунтованість рішень, які ухвалюються у процесі розробки системи управління кредитними ризиками банків з урахуванням фаз кредитного циклу та можуть бути використані при розробці аналітичних матеріалів і практичних рекомендацій державними структурами, які відповідають за розвиток вітчизняного банківського ринку корпоративного кредиту.

Практичне значення авторських розробок дисертанта, які суттєво розвивають методичне підґрунтя процесу управління кредитною діяльністю банків в умовах впливу економічної циклічності, підтверджується їх апробацією на дев'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Науково-теоретичні положення та рекомендації впроваджено в діяльність: Національним банком України для вдосконалення методики оцінки концентрації та конкурентоспроможності банків на регіональному кредитному ринку (довідка № 17-0002/11263 від 12.04.2017 р.), ПАТ «Марфін Банк» методичні підходи до управління кредитним ризиком корпоративного

позичальника в умовах циклічності економіки (довідка № 28-017/419 від 22.06.2017 р.), ПАТ КБ «Південний» для врахування фаз кредитного циклу при прогнозуванні розвитку корпоративного кредитування банку на кредитному ринку (довідка № 19/2376/2 від 25.10.2017 р.).

Одержані результати дослідження використовуються в навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Аналіз банківської діяльності», «Банківські операції», «Кредитний менеджмент» (довідка № 01-17/1350 від 01.11.2017 р.).

Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

За темою дисертації опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 8,45 друк. арк., із яких особисто автору належить 8,4 друк. арк., із них: одна публікація у колективній монографії, 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному науковому виданні, 1 стаття в науковому виданні, 9 тез доповідей за результатами участі в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Мова, стиль та оформлення дисертації й автореферату

Дисертація та автореферат виконані грамотно, із дотриманням стилістичних і граматичних вимог. Вони є доступними для сприйняття, логічно структурованими. Загальний обсяг роботи складає 213 сторінок. Матеріали дисертації містять 18 таблиць, 30 рисунків, 8 формул, а також 11 додатків розміщених на 23 сторінках. Список використаних джерел включає 193 найменувань, розташованих на 18 сторінках.

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Оформлення дисертаційної роботи та автореферату відповідають вимогам державних стандартів Міністерства освіти і науки України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертаційної роботи і автореферату

У цілому позитивно оцінюючи наукове значення та практичну цінність дисертаційної роботи Кретьова Д.Ю., слід вказати й на наявність окремих зауважень та дискусійних положень, що потребують додаткового обґрунтування або більш чіткої аргументації.

1. При розкритті взаємозв'язку між економічними, фінансовими та кредитними циклами в умовах фінансової глобалізації (рис. 1.4, с.55), автор визначає чинники впливу на розвиток цих процесів, проте розширеного трактування та повної характеристики зазначеним чинникам не надає.

2. Позитивно оцінюючи проведений автором аналіз індексів глобалізації різних країн світу за допомогою двох основних міжнародних методик: КОF та TheGlobalEconomy (п. 2.1), вважаю, що варто було б докладніше інтерпретувати отримані результати (наприклад те, що індекс фінансової глобалізації України вищий (67,8), ніж США (65,2), а для Польщі становить 75,9), а також більш аргументовано пов'язати результати дослідження індексів глобалізації із їх впливом на розвиток ринку банківського корпоративного кредиту, наприклад виявити зв'язок за допомогою кореляційного аналізу (с. 83 -88).

3. Автором здійснено порівняльний аналіз традиційної та ісламської моделей функціонування банківських систем на основі показників діяльності банків країн Європейського Союзу, США та країн Арабського світу, результати якого досить цікаві та корисні, однак висновок автора щодо «необхідності враховувати досвід ісламських банків» (с.92) є досить спірним, оскільки, як зазначає й автор, ісламська модель забороняє проведення операцій спекулятивного характеру, існує пряма заборона на інвестування коштів у «віртуальні активи», особливо похідні цінні папери, мають місце й інші обмеження, тому запозичення такого досвіду виглядає нереалістичним.

4. В дисертації запропоновано алгоритми оцінювання персистентності кредитного ринку із застосуванням R/S-аналізу та динамічного R/S-аналізу, які формалізовано та представлено наочно (рис.3.1, с.130), однак окремі

показники, які використовуються в моделях, потребують глибокої інтерпретації. В процесі оцінювання рівня персистентності вітчизняного ринку корпоративного кредитування автором отримано досить оригінальні та цікаві результати (оцінка 0,81). Вважаю, що доцільно було їх порівняти із аналогічними оцінками персистентності ринків інших країн, що дозволило б отримати порівняльну характеристику та надати поглиблену економічну інтерпретацію отриманих результатів.

5. В роботі основну увагу приділено розробці та удосконаленню методичних підходів до оцінювання кредитних ризиків банку в секторі корпоративного кредитування, тоді як методи управління, контролю та регулювання кредитного ризику розглянуто побіжно, доречно було б дослідити та виявити особливості застосування цього інструментарію управління саме на ринку корпоративного кредитування.

6. Дисертантом у роботі здійснено прогнозування розвитку «ринку банківського корпоративного кредиту в умовах економічної циклічності», однак для доцільно було б в цьому прогнозі врахувати також сценарії розвитку економіки України, визначені у Постанові КМУ «Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки». Це дало б можливість обґрунтувати інструменти державної кредитної політики в частині регулювання ринку банківського корпоративного кредитування, які слід використовувати залежно від сценарію економічного розвитку України.

У цілому, висловлені зауваження не знижують наукового рівня дисертаційної роботи, не зменшують її науково-практичної цінності та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Кретьова Дмитра Юрійовича.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» та нормативних актів МОН України

Дисертаційна робота Кретьова Дмитра Юрійовича є завершеною, самостійно виконаною, кваліфікаційною науковою працею, в якій на основі проведених автором досліджень отримані нові науково обґрунтовані результати щодо розвитку теоретичних засад та практичного інструментарію управління корпоративним кредитуванням в умовах циклічності.

Зміст дисертації Кретьова Д. Ю. відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені в процесі дослідження, та викладені в логічній послідовності. Дисертаційна робота відповідає обраній темі та повною мірою розкриває її. Основні положення дисертації та всі положення, що виносяться здобувачем на захист, містять елементи наукової новизни, які пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. Розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою, висновки та пропозиції впливають із змісту дисертації.

Структура і обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Автореферат дисертації за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації та дозволяє отримати повну уяву про виконану роботу. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі суттєві положення дисертації, а самі публікації відповідають вимогам МОН України.

Тема та зміст дисертаційної роботи Кретьова Дмитра Юрійовича відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит та профілю спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 у Одеському національному економічному університеті.

Дисертаційна робота за змістом відповідає темі, меті і окресленим завданням, відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, із змінами, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30 грудня 2015 р., № 567 від 27 липня 2016р.

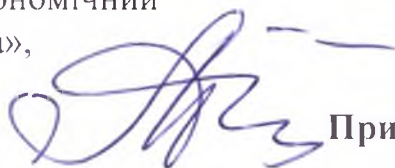
Автореферат відповідає змісту дисертації, відображає суть основних наукових здобутків і результатів дисертаційної роботи, та оформлений відповідно до вимог, затверджених для дисертаційних авторефератів.

Загальний висновок

За актуальністю, ґрунтовністю вирішення наукових проблем, науковим рівнем викладення та кількістю публікацій, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація на тему: «Ринок банківського корпоративного кредиту в умовах економічної циклічності» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – Кретов Дмитро Юрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, професор
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри менеджменту
банківської діяльності

Примостка Л. О.

Доктор економічних наук Л. О.
заслуговує.
Засвідч. ВКР г. А. Деметриво